

Het postkantoor aan de Kerkstraat in 1917. Deze foto is gemaakt vanuit de richting van de Kerkbrink. De brink in de Kerkstraat, tegenwoordig het C&A-plein genoemd, is nog begroeid met bomen. (alle foto's bij dit artikel collectie Streekarchief Gooi en Vechtstreek)

Het oude postkantoor aan de Kerkstraat

Eddie de Paepe

in 1960 maakte fotograaf M. Drop een serie foto's van het voormalige postkantoor in de Kerkstraat, op de hoek met de Bussumerstraat. Het karakteristieke gebouw werd gesloopt om plaats te maken voor het door W.M. Dudok ontworpen C&A-gebouw. Het bijbehorende telefoon- en telegraafkantoor aan de Bussumerstraat bleef gespaard.

Het eerste postkantoor van Hilversum was sinds 1850 gevestigd in de woning van directeur (en kunstschilder) A. Danekes aan de 's-Gravelandseweg (nr. 456, later nr. 21). Het was de opvolger van het uit 1833 daterende distributiekantoor.

In 1856 – Danekes was een jaar daarvoor overleden en opgevolgd door H.J.L. Thiefvrij - werd een telegraafkantoor gevestigd in een gebouwtje aan de Kerkbrink, tussen

De Kerkstraat met postkantoor in 1921. De bomen zijn omgehakt. Om plaats te maken voor de door W.M. Dudok ontworpen fontein.

de Grote Kerk en het raadhuis.

Het postkantoor, dat in dit tijd gevestigd moest zijn in de woning van de directeur, verhuisde regelmatig. Van de 's-Gravelandseweg naar Langestraat 32, vervolgens naar 's-Gravelandseweg 12a, Vaartweg 36, Zon- en Maanstraat 37, 's-Gravelandseweg 6 en Oude Torenstraat 31.

In 1874 werd het kantoor aangepast aan de eisen des tijds met de aanleg van gasverlichting en een wasfonteinje en de aanschaf van een brandkast, een klok en een plak- en sorteertafel. Het personeel bestond in dat jaar uit een directeur, een klerk, een assistent, een kantoor knecht en vijf bestellers. In de drukke zomermaanden kwamen daar nog eens vijf hulpbestellers bij. Onder het Hilversumse postkantoor ressorteerden de hulppostkantoren van Laren, Blaricum, Loosdrecht, Ankeveen, Kortenhoef en 's-Graveland. Tien jaar later was het aantal vaste bestellers gestegen tot acht.

Verscholen

Sinds 1866 fungeerde G. Kok, schoonzoon van dokter Van Hengel, als directeur. In 1887 diende een aantal Hilversummers een klacht in bij de minister. Het Hilversumse postkantoor aan de Oude Torenstraat was, aldus de brieveschrijvers, veel te klein, het lag verscholen achter de huizen en was gescheiden van het telegraafkantoor-tje.

De Amsterdammer Adriaan Schakel, die verderop op de 's-Gravelandseweg een buitenhuis bezat, bood aan om op zijn terrein op de hoek van de Kerkbrink en de 's-Gravelandseweg een post- en telegraafkantoor met directeurswoning te bouwen. De postdienst ging in op het aanbod om dit te huren voor 1.000 gulden per jaar. Vanaf 1 februari 1888 waren de post- en telegraafdienst verenigd onder één dak. Het pand, ontworpen door architect J. van

Hilversumers bij het loket inlichtingen belastingen in het voormalige postkantoor.
Deze foto van Jacques Stevens dateert van februari 1952.

Nog een foto uit de Stevens-collectie van het streekarchief. Datering: 15 november 1954. Plaats: het nieuwe postkantoor aan de Torenlaan. De krant meldde: Mevrouw W.A. Boot-Colijn, de echtgenote van de burgemeester, was vanmorgen om half negen de eerste, die een voorraad kinderpostzegels en kinderbriefkaarten insloeg. De actie is vanmorgen gestart en zoals gewoonlijk gebeurt de verkoop weer in een speciaal stalletje in het postkantoor, waar dames van de U.V.V. enige weken lang haar best zullen doen.

Looij, staat er anno 2014 nog steeds en heeft al vele jaren een horecafunctie.

De postale historie van het pand is veel korter. In 1896 werd het verbouwd om betere service aan de snel groeiende bevolking te kunnen bieden. Dat zette echter onvoldoende zoden aan de dijk. Een jaar na de verbouwing ging er opnieuw een schriftelijke klacht naar de minister. Het postkantoor was veel te klein, schreven de Hilversummers. Het gebouwtje telde maar twee loketten terwijl de openbare publieksruimte met tien personen reeds geheel gevuld is en het gespreksgeheim van de telefooncel door de grootte

gehoorigheid niet gewaarborgd is. Verder, aldus een latere brief, maakte het straatlawaai telefoongesprekken onmogelijk, en was de optrekkende kou van het stenen vloertje in de gesprekscel ondraaglijk.

Schapenschuren

De zoektocht naar een goede plek voor een nieuw postkantoor eindigde op 1 oktober 1901 bij de aankoop van een groot terrein (15 are en 3 centiare) op de hoek van de Kerkstraat en de Bussummerstraat. Hier stond op dat moment nog de boerderij met schapenschuren van de ge-

Het oude postkantoor werd in 1960 gesloopt om plaats te maken voor het C&A-filaal. Fotograaf M. Dop maakte een serie beelden van de afbraak. Deze foto is gemaakt vanuit de Schoutenstraat, toen nog een verkeersader.

broeders Kool. De rijksoverheid betaalde 32.100 gulden voor het stuk grond.

Cornelis Hendrik Peters (1847-1932) ontwierp het nieuwe kantoor in de Kerkstraat. Deze architect en architectuurhistoricus - leerling van P.J.H. Cuypers – was in 1876 benoemd tot Rijksbouwkundige (voor de Gebouwen van Financiën). In de praktijk kwam dat erop neer, dat Peters zich ging bezighouden met het ontwerpen van post- en telegraafkantoren, waaraan sinds de wijziging van de (uit 1850 daterende) Postwet in 1870 grote behoefte was.

Peters ontwierp onder meer circa veertig postkantoren, met als bekendste het Amsterdamse hoofdkantoor (1895-1899). Eerst liet hij zich daarbij inspireren door de neogotische stijl met renaissance-invloeden en rijkversierd baksteen (postkantorengotiek genoemd), later door de Groningse romanogotiek uit de dertiende eeuw (kenmerk: met nissen versierde topgevels).

Aanwijzing

Op 9 augustus 1902 vond – na een grondruil met de gemeente - de aanwijzing plaats van het te bouwen post- en

Nog een foto van de sloop, nu in de richting van de Bussummerstraat, met links boekhandel Rozenbeek.

Rechts de gespaard gebleven bebouwing van de Kerkstraat.

telegraafkantoor, zo meldde het *Algemeen Handelsblad* een dag later. De plaats, voor dit nieuwe, in een lang gevoelde behoefte voorziende, gebouw aangewezen is een terrein begrensd door Bussummerstraat, Brinkje en Kerkstraat. De voorgevel is aan de zijde van het Brinkje, terwijl de ingang voor het publiek in dezen gevel is aan den kant van de Bussummerstraat.

De krant vermeldde ook de precieze maten van de nieuwbouw. De voorgevel moest 21.67 meter breed worden, de zijgevel 29,16 meter. Geraamde kosten 109.500 gulden. De aanbesteding stond gepland voor 20 augustus. De bouw moest direct na de gunning worden gestart en op 1 augustus 1904 afgerond zijn. En: Met 15 Sept. 1903 zal

het gedeelte aan de Kerkstraat reeds zoover gereed moeten zijn dat dit als tijdelijk postkantoor zal kunnen dienst doen.

De Nijmeegse aannemer J.B. de Blécourt wist de klus voor een bedrag van 94,.700 gulden in de wacht te slepen, sloopte de boerderij van Kool en begon met de bouw.

In de nacht van 29 op 30 mei zag het er even angstig uit voor De Blécourt en zijn mannen. Omstreeks twee uur, aldus het *Algemeen Handelsblad*, ontstond brand in een rookstalletje van slager Nieuwendijk aan de Bussummerstraat. Ook een aangrenzende loods, staande op het terrein van het in aanbouw zijnde nieuwe postkantoor, werd door het vuur aan-

Nog een foto van de sloop, nu in de richting van de Bussummerstraat, met links boekhandel Rozenbeek. Een kijkje vanaf de brink richting Schoutenstraat. Op de voorgrond geen statige bomen of een markant fontein maar blik.

getast. De brandweer bedwong met één spuit de vlammen. Het rookstalletje brandde geheel uit. Voor de Nijmeegse aannemer liep het gelukkig met een sisser af. De schade aan de loods is van geen betekenis. Behalve door genoemde spuit werd nog water gegeven door een handspuit, toebehorende aan den aannemer van het nieuwe postkantoor. Met een uurtje was alles afgeloopen.

Op 1 april 1904 kon het nieuwe post- en telegraafkantoor worden geopend. Al snel bleek echter dat beide diensten niet goed onder één en hetzelfde dak functioneerden. Daarbij nam het Rijk in 1912 het lokale telefoonnet over van de Nederlandsche Bell Telefoon Maatschappij. Rijks-

bouwkundige Peters ontwierp daarom een apart telefoon- en telegraafkantoor op de resterende grond aan de Bussummerstraat. Omdat de gevolgen van de Eerste Wereldoorlog voor nogal wat vertraging zorgden, gingen de deuren pas in 1916 open. De postdienst kon de vrijgekomen ruimte aan de Kerkstraat goed gebruiken.

Wachttijden

De geschiedenis bleef zich echter herhalen. In de loop der jaren bleek ook het nieuwe postkantoor in de Kerkstraat te klein voor de aanwas aan klanten. Die klaagden regelmatig over lange wachttijden voor de loketten. In

Links het voormalige telegraafkantoor aan de Bussumerstraat.

Deze foto is gemaakt in de Bussumerstraat, kijkend in de richting van de Kerkstraat/Schoutenstraat.

1930 en 1931 moest tijdens de drukke sinterklaastijd zelfs gebuikt worden gemaakt van respectievelijk een lege tapijtfabriek tegenover het postkantoor en een oud gymnastieklokaal in de Oude Torenstraat.

Uiteindelijk werd de knoop doorgemaakt: nieuwbouw was noodzakelijk. In 1934 werd daarom een terrein aan de Torenlaan gekocht.

In de zomer van 1938 publiceerde *De Gooi- en Eemlander* een tekening van de frontgevel van het nieuwe postkantoor, dat daar moest verrijzen. Een week later meldde de krant, dat het plan positief was ontvangen. *Het wordt toegejuicht, dat nu toch werkelijk een oplossing in het zicht is gesteld,*

welke den Postdienst van een moderne, snel gegroeide - en nog snel groeiende - gemeente als Hilversum van ruime outillage zal voorzien.

Toch was hier en daar wat kritiek te beluisteren. Zo opperde een lezer van de krant, dat de postdienst beter diverse bijkantoren in de wijken kon bouwen dan één centraal postkantoor. *Men zou het oude postkantoor in de Kerkstraat z.i. dan geschikt kunnen maken door ook de bovenverdieping te gaan gebruiken en het telegraaf- en telefoonkantoor er bij te trekken.*

Postdirecteur G. Walstra reageerde afwijzend op deze suggestie. De bovenverdieping van het oude postkantoor

De zolder van het oude postkantoor is al verdwenen en de slopers zijn begonnen aan de eerste verdieping.

aan de Kerkstraat was als het ware hol. Zij bestaat slechts uit enkele vertrekken om een looze ruimte. Zelfs voor de bestellerskamer alleen is hier geen plaats genoeg. Verder was het grondoppervlak (23 are) van de geplande nieuwbouw bijna twee keer zo groot als dat van het bestaande postkantoor en telegraaf- en telefoonkantoor bij elkaar.

Ook wees Walstra er nog op dat Hilversum al vier agentschappen rijk was, waar men voor vrijwel alle postzaken terecht kon. De vestigingen in de Huygensstraat en Minckelersstraat bedienden 'Over 't Spoor', die in de Egelantierstraat het Bloemenkwartier, en die in de Gijsbrecht van Amstelstraat de Nieuwe Havenwijk.

Walstra wees ook de opmerking van de hand, dat de ligging van het nieuwe kantoor ongunstiger of gevaarlijker. Ook in de Kerkstraat is het soms heel druk en bejaarde mensen zullen het nieuwe kantoor bijv. heel rustig door de Oude Torenstraat kunnen bereiken.

Te klein

De vrees dat ook de nieuwbouw aan de Torenlaan binnen enkele jaren alweer te klein zou zijn, was volgens Walstra ongegrond. In het algemeen worden nieuwe postkantoren zo geprojecteerd, dat voor alle diensten en afdelingen een reserve-ruimte van 50 % aanwezig is. Voor Hilversum vond ik dat nog

niet voldoende, aldus de directeur, en daarom heb ik er op aangedrongen, dat men de reserveruimte op 100 % zou stellen. Dat is ook gebeurd, zoodat toch wel mag worden aangenomen, dat zelfs voor het zich snel ontwikkelende Hilversum het nieuwe postkantoor — dat in het voorjaar van 1940 gereed moet zijn — voor een lange reeks van jaren ruimschoots in de behoefte zal kunnen voorzien.

Het duurde echter - onder meer vanwege het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog - nog tot 1 oktober 1943 voordat dit nieuwe postkantoor gereed was.

Het oude postkantoor en telegraafkantoor kwamen leeg te staan. Openbare diensten, waaronder de gemeente Hil-

versum, hadden geen belangstelling om ruimte te huren. Uiteindelijk trok de belastingdienst in het oude gebouw aan de Kerkstraat. In 1960 werd het gesloopt om – twee jaar later - plaats te maken voor het door Dudok ontworpen C&A-gebouw.

Het voormalige telegraaf- en telefoonkantoor aan de Bussumerstraat bleef bewaard. In 1977 werd het pand - verbouwd tot 26 wooneenheden - heropend door de toenmalige staatssecretaris Marcel van Dam.

Het door Dudok ontworpen C&A-gebouw in 1972, dat de plaats innam van het oude postkantoor.

Het gespaard gebleven telegraafkantoor aan de Bussumersstraat in 1981, enkele jaren daarvoor verbouwd tot wooneenheden.

Bronnen

J.G.E. Petersen, *Naar een definitieve oplossing! "Postale perikelen in Hilversum tot 1944"*. Hilversum, 1993.
Delpher.nl (artikelen uit diverse kranten waaronder het *Algemeen Handelsblad* en *Dagblad De Gooi- en Eemlander*).

www.nai.nl (website Nederlands Architectuurinstituut)

De foto's zijn afkomstig uit het Streekarchief Gooi en Vechtstreek te Hilversum (www.gooienvechthistorisch.nl)